

ולהרג/לפניהם

(תמצית מאמרו של הרב מרדכי ברויאר)

מנהג מקובל בקהילות אשכנז לקרוא "להשמיד להרג" ולחזור לקרוא "להשמיד ולהרג" (אסתר ח' י"א), וכן קוראים "לא עמד בפניהם" וחוזרים לקרוא "לפניהם" (אסתר ט' ב'), והציבור מדמה לחשוב שיש כאן קרי וכתוב או ספק מה הוא הנוסח הנכון, ויבואר בזאת שאין כאן כלל מקום לספק, והנוסח הנכון הוא "ולהרג", "לפניהם". מצער הדבר שסופרים ספרדים ותימנים רבים החלו להשתמש בנוסח האשכנזי המשובש מחוסר ידיעה אף שבמגילות הספרדיות והתימניות מעולם לא נפל הספק, והן נכתבות ונקראות כהלכה:

❖ מקור הנוסח המוטעה "להרג" "לפניהם" הוא במקראות גדולות דפוס ויניציאה רפ"ד [1524] המוגה על ידי יעקב בן חיים בן אדוניהו שבערוב ימיו התנצר.

❖ את אלפי השגיאות שנותרו לאחר הגהותיו תיקנו בעל אור תורה ובעל מנחת שי, וביניהם תיקנו ל"ולהרג" ו"לפניהם", ומהדורה זו התקבלה ברוב תפוצות ישראל.

❖ עשר מהשגיאות שהותיר בן אדוניהו במגילת אסתר ושתוקנו על ידי הבאים אחריו התקבלו על ידי הסופרים, שהם שינויים שאינם מורגשים בשמיעה, ושני התיקונים "לפניהם" ו"ולהרג" לא פשטו בציבור מאחר והסופרים חששו ששינוי הניכר בשמיעה לא יהיה לרצון קונה המגילה, וכן יתכן שחששו שמכיון שהמגילה איננה נפסלת בשיבושי כתיב שאינם ניכרים בשמיעה אולם יתכן שקריאת נוסח משובש הניכר בשמיעה פוסלת את הקריאה - ואם הכרעות המנחת שי אינן נכונות נמצא שמכשילים את הרבים - ושב ואל תעשה עדיף.

❖ בכתב יד לנינגרד (1009, העתיק ביותר הקיים) מסומן שהצירוף "להשמיד ולהרג" הוא היחיד במקרא וכן כתוב שם שהמילה "לפניהם" מופיעה רק ביהושע וביחזקאל, ומוכח שבאסתר לא היה כתוב "לפניהם", וכן הובא במנחת שי ובאוסף המסורה של גינצבורג (תר"מ, 1880). מסורה זו היתה הבסיס להגהות בן אדוניהו ונמצא שהמסורה שלו עצמו סותרת את נוסחו.

❖ כתר ארם צובא הוגה על ידי בן אשר הנחשב אחרון בעלי המסורה וראוי להחשב הסמכות העליונה, והוא כתב היד היחיד המתאים בדיוקנות לאלפי כללי המסורה המסורים בשפת חידות, וביותר שהעיד עליו הרמב"ם ואף סמך עליו בספר התורה שכתב בעצמו. כארבעים אחוז מהכתר נגנבו לאחר שהובא ארצה, בערך בשנת 1955, וגם מגילת אסתר אבדה אולם בידינו לקבוע מה היה כתוב בו: מסורת הכתר מוסרת ביהושע שהמילה "בפניהם" מופיעה רק פעמים, וכן מובא בספר "מאורות נתן" שבשנת תרי"ז (1857) ר' יעקב ספיר שאל את חכמי ארם צובה מה נוסח הכתר לגבי 550 מראי מקומות וביניהם השיבו שהנוסח הוא "ולהרג" ו"לפניהם", וכן נמצאו בשנים האחרונות רשימותיו של ר' יהושע קמחי שנוסח הכתר היה "ולהרג" ו"לפניהם".

❖ בספר אכלה ואכלה העתיק והמדויק מובא שבאסתר ח' י"א כתוב "ולהרג ולאבד" כזוג מילים צמודות הפותחות בו' החיבור, וכן מובא במסורה הסופית של מקראות גדולות (ערך ו', 89)

ברשימת המילים היחידות הפותחות ב"וּל" [כלומר שבשאר התנ"ך מופיעה רק המילה "להרג"], ראיות אלו הובאו לידיעת בעל קסת הסופר [מחבר קצוש"ע] וכתב שלא היה יכול להשיב עליהן אלא שקשה לשנות את המנהג, אולם העיד שרבו הוסיף וקרא בלחש את הנוסח הנכון, ומאז פשטה הקריאה הכפולה בקהילות אשכנז.

❖ נמצא שהכותב "להרג" "בפניהם" אף שלא פסל את המגילה אולם גרם שמילים אלו נחשבות כאילו אינן כתובות, והקורא אותן הוא כקוראן בעל פה, ואין זו הדרך המוציאה ידי חובה לכתחילה, וקריאת שני הנוסחים נחשבת כקריאת משפט חול ואינה כבוד התורה ולא כבוד הציבור.

❖ (תוספת משילה) וכן מצאתי בכת"י לניגוד [שהושלם בשנת 977, והוגה מתוך ספרו של אהרן בן אשר] שכתבו 'ולהרג' לַשְׁמִימָהּ הַחַתּוּלָאִים ו'לפניהם' לֹא עָמַד לַפְּנֵיהֶם.